

Wist jij dit over de oorlog?

(Door: Harm Jagerman; 5 mei 2019)

Het is vijf mei. Bevrijdingsdag. Een dag waarop we stilstaan bij vrijheid en de Tweede Wereldoorlog. We leren onze kinderen over deze oorlog. Tijd om tien zaken nader te belichten die niet iedereen weet.

Het uitbreken van de oorlog

De Tweede Wereldoorlog begon voor Nederland op 10 mei 1940 met de inval van Duitsland. Eerder al was de oorlog begonnen, met de inval in Polen (1 september 1939). Voor Nederlands-Indië begon de oorlog op 8 december 1941.

We nemen aan dat de aanleiding voor de oorlog de expansie was van Hitler-Duitsland om te komen tot een grote Germaanse staat, het Derde Rijk. Dat klopt, alleen was de aanleiding voor de inval van de Duitsers in Nederland er eentje die je niet in alle geschiedenisboeken zal lezen.

De aanleiding voor de aanval moet een aantal maanden eerder gezocht worden. In de nacht van 8 op 9 november 1939, dus maanden voordat de eerste Duitse troepen Nederland zouden bezetten, vond een gewapend treffen plaats in Venlo. Daar zouden leden van de Britse geheime dienst Duitse samenzweerders ontmoeten. De Duitsers zouden het plan hebben gehad voor een aanslag op Hitler. Uiteindelijk overschreed een eenheid van de SS in die nacht de Nederlandse grens en opende men het vuur op de Britse agenten en enkele Nederlanders die wisten van het vermeende complot. Een van de Britse agenten, majoor Richard Henry Stevens, had een lijst bij zich van Britse spionnen in Duitsland. Dit was waardevolle informatie voor de Duitsers.

De Nederlandse regering deed niet wat het zou moeten doen: een officieel protest indienen bij de Duitse regering. Men was waarschijnlijk bang dat de neutraliteit op het spel zou komen te staan. Diende men protest in, dan konden de Duitsers dit zien als het kiezen van de Britse zijde. Nederland wilde na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog eigenlijk doen wat het tijdens de periode tussen 1914 en 1918 deed: neutraal blijven. De Duitse pers werd zorgvuldig geïnstrueerd om het nieuws groot te brengen. In dit geval zou er sprake zijn van een aanval op Duitse organen. Pas daarna verzocht de regering in Den Haag om een onderzoek in te laten stellen. De Duitsers gingen nooit op dit verzoek in.

Op 10 mei 1940, toen de Duitsers deden wat ze al maanden van tevoren gepland hadden – het binnenvallen van Nederland – gebruikte Hitler dit incident als reden om Nederland aan te vallen. Omdat er bij de ontmoeting ook Nederlanders betrokken waren, was er geen sprake meer van een neutrale positie, aldus de Duitsers.

Kamp Westerbork was een Nederlandse "uitvinding"

We kennen allemaal de verhalen over Kamp Westerbork of Doorgangskamp Westerbork. Dit kamp lag in het midden van Drenthe, in de buurt van de gelijknamige plaats. Het kamp ontstond niet tijdens de oorlog, maar was al voor de oorlog in gebruik. Natuurlijk met andere redenen als die de Duitsers voor ogen hadden. Zij maakten gebruik van dit kamp als verzamelplaats op weg naar het oosten.

In augustus 1939 werd begonnen met de bouw van het kamp. Het kamp is een typisch voorbeeld van NIMBY --- Not in My Backyard. Oftewel: niemand wilde een dergelijk kamp in de buurt hebben. De gemeente Elspeet, waar het kamp oorspronkelijk gepland was, wees de plannen van de hand. Samen met de ANWB waren ze van mening dat dit de omgeving – de Veluwe – te veel zou verpesten. Uiteindelijk vonden ze gehoor bij koningin Wilhelmina, die de locatie ook wel erg dichtbij het zomerpaleis vond liggen (Paleis Het Loo, Apeldoorn).

Waarom was het kamp nodig? Nederland besloot tot het sluiten van de grenzen voor alle Duitse vluchtelingen direct na Kristallnacht(9 november 1938). Deze nacht stond in het teken van vernietiging en razzia's. De aanleiding hiervoor was de moord op een Duitse diplomaat in Parijs. Overal

in Duitsland moesten joden vrezen voor het ergste. Omdat Nederland de verstandhouding met buurland Duitsland niet op het spel wilde zetten, sloot men de grenzen.

Nu de grenzen gesloten waren, konden zij die al aangekomen waren in Nederland nergens naar toe. Duitsland nam deze vluchtelingen al helemaal niet meer terug. Aan het begin van 1939 besloot de Nederlandse regering dat er een kamp gebouwd moest worden voor de vluchtelingen. De joodse gemeenschap in Nederland zou dit geld maar moeten betalen. Het Comité voor Joodsche Vluchtelingen moest de kosten (1 miljoen gulden) dan maar in termijnen terugbetalen.

De rest van de geschiedenis van Westerbork is ongetwijfeld meer bekend. Vanaf 1942 een wekelijks transport naar het oosten. Tot aan 1944. We kennen allemaal de verhalen van zij die via Westerbork naar de vernietigingskampen in het oosten werden gebracht. Om nooit meer terug te keren.

Kamp Westerbork was er alleen voor joden

Ja en nee. Ja, omdat het aanvankelijk dus een opvanglocatie was die door de Nederlandse regering geïnitieerd werd en omdat de Duitsers dit kamp later zouden overnemen. Alleen verbleven er niet alleen joden in dit kamp.

Laten we beginnen met de verzetsstrijders. Tussen september 1943 en oktober 1944 zijn er achter het crematorium van het kamp zeker 52 verzetsstrijders uit Noord-Nederland omgebracht.

Dan zijn er nog de 245 Roma die per trein aankwamen in Westerbork, om vanuit daar getransporteerd te worden naar de vernietigingskampen. Van deze 245 Roma keerden slechts 32 na de oorlog terug naar Nederland.

Andere bewoners van het kamp waren NSB'ers. Dat gebeurde al voordat de oorlog ten einde was. Op Dolle Dinsdag (5 september 1944) deden geruchten de ronde dat Nederland heel erg snel zou worden bevrijd. Iedereen die had gekozen voor de kant van Duitsland vreesde te worden gearresteerd of erger. Sommigen kozen ervoor een einde te maken aan hun leven en dat van hun dierbaren. Anderen besloten om te vluchten. Maar liefst 35.000 NSB'ers zouden via Oost-Nederland overgebracht moeten worden naar Duitse deelstaten. Dit zorgde ervoor dat er ongeveer 3.500 NSB'ers, collaborateurs en pro-Duitse Nederlanders terechtkwamen in Westerbork.

Deze groep "nieuwe" bewoners zouden er ook na de oorlog te vinden zijn, zij het in andere samenstelling. Tussen 17 april 1945 en 1 januari 1949 was het kamp in gebruik als gevangenenkamp. Eigenlijk is de term interneringskamp een betere naam. De omstandigheden zorgden ervoor dat een aantal mensen door besmettelijke ziekten, ondervoeding en mishandeling om het leven kwamen.

Een andere groep bewoners van het kamp kwam aan op 1 december 1948. Het kamp werd tussen 1948 en september 1949 gebruikt als een militair kampement. Daarna kwamen op 4 juli 1950 de eerste Indische Nederlanders aan in het kamp. In maart 1951 kreeg de locatie een nieuwe naam: woonoord Schattenberg. Hier werden de leden van de KNIL en Zuid-Molukkers opgevangen. Pas in 1971 zou het kamp definitief ontruimd worden, omdat er plaatsgemaakt moest worden voor de radiotelescopieën die neergezet werden in Westerbork (Westerbork Synthese Radio Telescoop).

Hotel De Wereld was niet de plaats waar de vrede getekend werd

We kennen allemaal de beelden wel over de vermeende wapenstilstand die getekend werd in het Wageningse Hotel De Wereld.

Op 30 april 1945 pleegde Adolf Hitler zelfmoord. Karl Dönitz werd aangesteld als president en Joseph Goebbels als nieuwe kanselier. Het probleem was alleen dat Goebbels zelfmoord had gepleegd. Samen overigens met zijn vrouw, nadat ze hun zes kinderen hadden vergiftigd. Dönitz had daarom de taak om te gaan praten met de Geallieerden. Op 4 mei accepteerde de Britse veldmaarschalk Bernard L. Montgomery de overgave van alle Duitse troepen in Duitsland en de bezette gebieden, waaronder "Holland." Eigenlijk was er dus al sprake van een overgave.

De capitulatieovereenkomst werd getekend op de Lüneburger Heide. Een capitulatie is overigens iets anders dan een vredesakkoord. Een dergelijk akkoord kon niet ondertekend worden, want de

Geallieerden accepteerden Dönitz en wie hij dan ook zelf aangesteld had alleen als leiders van een militaire organisatie. Niet als vertegenwoordigers van het land Duitsland.

Zoals we vaker zien in de geschiedenis, speelde ook haantjesgedrag een belangrijke rol van betekenis. Zij het dat in dit geval de haantjes – de Britten en Canadezen – echt keihard hadden gestreden. Daarom wees de bevelhebber van de Noordelijke Legergroep (Britse en Canadese troepen) de capitulatieovereenkomst af. Er moest voor het Noordwesten van Europa een aparte overeenkomst worden getekend. En dan komt Hotel De Wereld ineens in beeld. Daar vond dan iets plaats dat nu de geschiedenis in is gegaan als de “overgave.” Iets dat eigenlijk al langer zo was. In ieder geval eerder dan 5 mei 1945. De rol van de betrokkenen, waaronder Prins Bernhard en generaal Foulkes, is eigenlijk mooier gemaakt dan dat ze daadwerkelijk was. Over vrede is nooit met een woord gerept: de documenten – waar ze dan ook ondertekend zijn – waren maar over een ding duidelijk: een volledige overgave. Op de website Historiek.net lees je meer over wat er daadwerkelijk gebeurde in de eerste dagen van 1945.

70.000 Marokkanen vochten mee tijdens de bevrijding van Nederland

Het is een bijzonder gevoelige stelling. Toen in 2003 en 2006 oorlogskransen vernield werden door baldadige jongeren, kwam men al snel uit bij de Marokkaanse gemeenschap in Nederland. Inderdaad, de baldadigheid kwam uit die hoek. Daar moest een einde aan komen en een van de methoden om dit te bereiken was door het vergroten van een bewustzijn. In plaats van te denken dat Marokko niets had met de oorlog, moest er een focus komen te liggen op de rol die Marokko had tijdens de oorlog.

Tijdens de eerste dagen van de oorlog hebben een klein aantal Marokkaanse soldaten, die onderdeel vormden van het Franse leger, meegevochten in Zeeuws-Vlaanderen. Hun aandeel in de strijd in het noordwesten van België en het noorden van Frankrijk was aanzienlijker. Toen vechten geen optie meer was, werd er alles aan gedaan om hen uit die gebieden weg te krijgen. Met desastreuze gevolgen. Nog wekenlang spoelden de lichamen van de soldaten aan op de kusten van Frankrijk, België en Nederland.

Over de bijdragen van de Marokkanen aan de strijd in de Ardennen bijvoorbeeld is veel meer bekend. Maar liefst 2.100 mannen kwamen om het leven en 18.000 soldaten werden gevangengenomen.

In Kapelle (Zeeuws-Vlaanderen) weet men alles van de strijd die de Marokkanen voerden in Nederland. Zelfs ná de capitulatie door generaal Winkelman, bleven zij verder strijden. Dat deden ze samen met Franse troepen. In totaal liggen er mogelijk 21 Marokkaanse soldaten begraven in Kapelle. Toch is het niet duidelijk hoeveel Marokkanen er in die periode omgekomen zijn. Wel is het duidelijk dat ze mee hebben gevochten. De aantallen die in de media voorbijkwamen de afgelopen jaren kloppen niet. In ieder geval niet als het gaat om de begintdagen van de oorlog.

Vanaf het einde van 1943 beginnen de Marokkaanse troepen een belangrijkere rol van betekenis te spelen in de strijd in Afrika en Italië. De schattingen lopen uiteen tussen de 45.000 en 70.000 soldaten. De vraag is of er dus een groter aantal soldaten betrokken was bij de bevrijding van Nederland. Dan is het een kwestie van hoe je dit wilt bekijken. Wat is de bevrijding van Nederland? Is dat alleen het Nederlands grondgebied, belangrijke steden of wat? Begon de bevrijding van heel Europa niet met de invasie in Italië? Is Nederland geen onderdeel van Europa? Of was het misschien D-Day? Of welke andere grote slag dan ook.

Nemen we de woorden van enkele historici serieus, dan moet de rol van de Marokkanen niet overdreven worden. Dat komt dan omdat de Marokkanen misschien niet of helemaal niet in grote getalen aanwezig waren tijdens de laatste dagen van de bezetting. Wanneer we andere historici moeten geloven mag het duidelijk zijn dat er geen duidelijkheid is. Dat is bijzonder jammer. Zeker

wanneer je bedenkt dat sommige jeugdigen denken dat dit allemaal een ver-van-hun-bed-show is. Dat is het niet. Wat voor achtergrond je ook hebt; je woont in een land dat ooit bezet was door een ander land. Was deze bezetting nog steeds gaande, dan waren er niet dezelfde vrijheden als we nu kennen. Dat we deze strijd herdenken, dat zouden we niet vanuit het standpunt moeten doen van ons zielige Nederlanders. We zouden dit moeten doen als een aanslag op de vrijheid. Een beperking van vrijheid komt niet eens in de buurt. Dan maakt het niet uit of je wel of niet joods bent, of je Marokkaanse, Turkse, Surinaamse of Nederlandse roots hebt.

Om terug te komen op de stelling, lees hier meer over. Soms gaat het niet over de aantallen. Dan is het geen kwestie "Jij deed met meer mee." Dan deed je mee, dan streed je mee. Tegen alles dat verkeerd was!

Bron: De Goede huisvader